

Boergeit

Norboer – raselag for norsk boergeit

www.norboer.no

Om NorBoer – raselag for norsk boergeit

NorBoer ble dannet i 2007 og fikk samtidig norsk boergeit godkjent som offisiell rase i Norge. Med bakgrunn i den Sør-Afrikanske rasestandarden utarbeidet NorBoer en norsk standard, og det ble samtidig laget en avlsplan for arbeidet med rasen. Rasestandard og avlsplan er tilgjengelig på raselagets hjemmeside www.norboer.no.

NorBoer etablerte samtidig en samarbeidsavtale med Norsk Sau og Geit (NSG). Avtalen er sentral i lagets arbeid, og medlemskap i NSG er en betingelse for å bli medlem i NorBoer.

Samarbeidsavtalen med NSG har gjort det mulig å importere sæd fra Canada og Storbritannia, og gir NorBoer og NorBoer's medlemmer tilgang til en rekke fagpersoner innenfor småfæringa i Norge.

NorBoer har arbeidet for å opprette stambok for norsk boergeit. Denne er administrert gjennom Ammegeitkontrollen.

Om boergeita

Boergeita er en stor geiterase avlet frem for kjøttproduksjon. Rasen kommer opprinnelig fra Sør-Afrika, og er nå spredt over hele verden. Geita er kjent for sin store kropp, sitt karakteristiske utseende med lange hengeører og store horn, og et godt lynne. Voksne geiter veier opp til 80 kg, mens bukkene gjerne veier over 100 kg.

Rasen har to anerkjente fargekombinasjoner – foredlet boer som er hvit med brunt hode, eller foredlet boer som er helfarget i rød, brun eller sort. I Norge aksepteres også flerfarget boergeit.

Boergeita har en allsidig forseddel, men foretrekker løv og kratt fremfor gress. Geita er gode beiteryddere og er på grunn av sin tunge kropp og rolige væremåte relativt lette å gjerde inne. Dyrene har et godt lynne, er vennlige og nysgjerrige, og er derfor godt egnet for familier med barn.

Om boergeitas historie

Rasen er sannsynligvis resultatet av krysning mellom afrikanske geiter, indiske geiter og angorageiter i tillegg til innflytelse fra europeiske melkegeiter. Den nåværende boergeita dukket opp i Sør-Afrika begynnelsen av 1900-tallet da tilflyttede nederlandske capbønder begynte å velge ut dyr etter kjøttfylde. Geita har tatt sitt navn fra det nederlandske ordet for bonde – «boer».

South Africa Boer Goat Breeders Association utformet en rasestandard for boergeit i 1959.

De første boergeita kom til Norge fra Danmark i 2003, og etter det ble det importert dyr til enkelte besetninger her til lands. I 2011 ble den første sæden importert til Norge gjennom et samarbeide mellom NSG og NorBoer. Denne og senere importerte bidrar til å heve kvaliteten i avlsarbeidet.

Om boergeitas adferd

Geiter er uavhengig av rase sosiale dyr som søker sammen i grupper. Det er streng rangordning i flokken og geita etablerer sosial dominans ved å stange. Bukkene, og særlig bukkekjeene, rir hverandre for å vise dominans.

Geita har meget sterke familiebånd, og en geit uten relasjoner til de andre dyrene vil leve et ensomt liv i ytterkant av flokken. Nettopp av den grunn bør en aldri tilføre besetningen ett enslig dyr.

Geiter som er vant til menneskelig kontakt vil heller nærme seg fremmede enn å flykte. Om dyrene føler seg truet vil de møte faren ved å møte trusselen i samlet flokk hvor de stamper med frambeina i bakken, fnyser høyløyt og/eller stanger. Det er derfor grunn til å tro at flokkinstinktet vil kunne være positivt i møte med rovdyr.

Boergeita er tross sin størrelse smidige og gode klatrere, og klatrer gjerne på alt om er tilgjengelig som for eksempel trær, høyhekker, leskur og biler. Klatringen kan være til irritasjon, men også risikofyllt. På den andre siden kommer egenskapen godt med når det skal spises løv og kratt på beitet hvor boergeita fortærer det meste som er tilgjengelig stående på to bein. Det som ikke skal spises må derfor beskyttes.

Om reproduksjon

Boergeita er fruktbare og gode mødre. Geita får som regel tvillinger, ofte trillinger og det forekommer også firlinger. Fødselsvektene ligger som oftest intervaller 3 – 4 kg. Geitekjeene er livskraftige og kan frem til avvenning ved 3 måneders alder oppnå en tilvekst på 200 – 250 gram pr dag. Bukkekjeene er kjønnsmodne ved 3 måneders alder og bør avvennes på dette tidspunktet, mens geitekjeene kan gå sammen med mor hele sommeren.

Geita kan bedekkes allerede første leveår, men for å sikre lengre holdbarhet på dyrene, større kje og bedre tilvekst anbefales det vanligvis å vente med bedekning til geita er halvannet år. Boergeita kommer i brunst med ca 3 ukers mellomrom gjennom hele året. Dette innebærer at kjeing kan planlegges slik det passer den enkelte besetning best.

Under brunsten bråker enkelte geiter mye, mens andre dyr lar brunsten passere i stillhet. Paringen skjer som oftest i morgen- og kveldstimene, og hvis bukken går sammen med geiteflokk vil den bedekke geita på det tidspunktet geita er mest mottagelig.

For å holde oversikt over hvilke geiter som er paret er det vanlig å bruke springsele med fargeblokk på bukken. Fargeblokken setter farge på geitas bakpart når bedekkes. Det er viktig å bytte fargeblokk etter 3 uker slik at man får oversikt over hvilke geiter som ikke «tok seg» ved første paring.

De senere årene har det blitt mer vanlig å kombinere naturlig paring med inseminering. Egeninseminering krever kurs som gjennomføres i regi av NSG gjerne i samarbeide med NorBoer.

Geita er drektige i 5 måneder og kjeer som oftest uten problemer. Det kan likevel være nødvendig med fødselshjelp, og om kjeene ikke kommer seg ut av fosterhinnen kveles de raskt. Mor og barn er vanligvis raskt på beina, og kjeene finner som regel greit frem til spenene. Det er viktig å følge med på at de nyfødte får i seg råmelk i løpet av de første timene. Når det er sikret kan den nye familien overlates til seg selv, men man gjør klokt i å følge godt med dyra hele veien. Noen kje får «propp» med råmelksavføring, om ikke denne fjernes kan de nyfødte bli alvorlig syke.

Om foring av boergeit

Det sies ofte at geiter spiser alt, men det er en sannhet med modifikasjoner. Geiter er drøvtyggere og spiser gress, løv og kratt når de går ute. På vintertid kan geita fores med høy, høyensilasje eller rundballer/silo av god kvalitet. Av fullvoksen geit på 70 kg krever 1 FE vedlikeholdsfor, mens høydrektige geiter og diende geiter bør få tilskudd i form av kraftfor.

Geitas fordøyelse og forbehold er mer lik storfe enn sau, og om det ikke er mulig å finne produkter tilpasset geit skal man velge produkter til storfe.

Om høsten, når næringsinnholdet i gresset begynner å bli lavt, er det en fordel å tilleggsføre med grovfor av god kvalitet. Det er en fordel å bruke forhekk på beite da geita ikke spiser grovfor som er tråkket ned i bakken. Muggent og dårlig for, særlig i silo eller rundball, kan forårsake dødelige sykdommer som listeriose og hjernehinne-betennelse.

For å glede geita kan kvist og småtrær serveres, men vær forsiktig med hageavfall da mange prydbusker er giftige.

Det er viktig at geita alltid har tilgang på saltstein¹ og mineraler da mangelsykdommer som f.eks sinkmangel kan forekomme. Sink er nødvendig for hud/pels, samt horn- og klauvvekst. Sinkmangel gir ofte fortykket hud med infeksjon. Mineralfor med e-vitamin og selen kan med fordel gis gjennom vinteren. Dette gir sterkere kje og sannsynligheten for «gummibein» reduseres vesentlig.

Alternativt kan geitenes mineralbehov dekkes gjennom bruk av bolus, som tilføres dyrenes vom. Du kan lese mer om bolus f.eks her: <https://www.vetmidtveit.no/>

Om stell av boergeit

Foruten tilstrekkelig tilgang til for og vann er det viktig med tilsyn for å se at geita trives og ser friske ut. Ved foring skal geita vise oppmerksomhet og ha halen opp.

Generelt skal pelsen være skinnende og øynene blanke og våkne. Etter hvert som man lærer flokken sin å kjenne vil avvikende adferd oppdages raskt. Geita kan være syke en periode før sykdomstegn vises, og det er derfor viktig å sette i gang tiltak, og eventuelt kontakte veterinær.

På innmarksbeite er geita eksponert for innvollparasitter. Parasittene kan føre til at geita avmagres, blir syke og i verste fall dør. Særlig er kje og unge dyr utsatt for parasittangrep. For å avklare hvilken type parasitter geita er angrepet av og hvor stort omfanget er kan det være en fordel å få analysert avføringsprøver fra dyrene. På bakgrunn av resultatene kan behandlingen målrettes, og sannsynligheten for resistens mot aktuelle parasittmidler reduseres. Merk at geiter skal ha større dose parasittmidler enn sau – dobbel dose er en grei tommelfingerregel.

¹ Rød eller hvit. Rød saltstein inneholder kobber. Hvis saltstein inneholder ikke kobber og benyttes der det er fare for kobberforgiftning.

Boergeitas klauver vokser raskt og krever, dog avhengig at underlaget de går på, klipping 3-4 ganger i året med en god klauvsaks. Ved klipping er det en fordel om dyrene fikseres i forhekk eller at det benyttes en klauvboks – se f.eks www.norboer.no/klauvboksen.jpg Klauvpleie er viktig da ustelte klauver kan medføre klauvbetennelse og at geita blir halte. I tillegg er forvokste klauver vanskelig å rette opp.

Om fjøs og gjerding

Boergeita kan gå ute hele året om de har tilgang til leskur med tørr liggeplass. Utegang vil gi geita tykk og varm underull, men i Norge er det være en fordel om dyrene kan være i fjøs de kaldeste vintermånedene.

Fjøset kan være enkelt, og både strekkmetall og talle fungerer fint. I forbindelse med foring er det en fordel med forhekk som gir mulighet for fiksering av dyrene.

Boergeita er på grunn av sin relativt tunge kropp enkle å gjerde inne så fremt gjerdet er i orden. Geita har stor respekt for strøm slik at permanent strømgjerde kan være en god løsning. Alternativt kan det gjerdes med lammenetting og bruk av et par strømtråder på innsiden av gjerdet – nede ved bakken og oppe. Dette hindrer klatring på gjerde og at geita skal fristes til å sikke hodet gjennom gjerdemaskene. De siste årene har stadig flere geitebønder tatt i bruk ny gjerdeteknologi fra selskapet Nofence (www.nofence.no) Systemet kombinerer et halsbånd med solcelledrevet lading, GPS-teknologi og et digitalt kart. Dersom geita beveger seg utenfor den opptegnede digitale grensa gir halsbåndet et pip som varsel om kommende strømstøt.

Om sommeren har geita behov for leskur som beskyttelse mot sol og regn. Geita foretrekker om mulig et kulturlandskap med kupert terreng og småkratt, men det fungerer fint med gressmark. Benytt gjerne såblandinger med ulike gressarter og mye urter, men unngå for mye kløver som geita tåler dårlig. For stort inntak av kløver kan ødelegge tarmtottene slik at geita blir syke og i verste fall dør.

Om smittebekjempelse

Helsetjenesten for geit - <http://geithelse.tine.no/> - har gjennom prosjektet Friskere Geit arbeidet for å bekjempe sykdommene CAE, paratuberkolose og byllesyke i norske geitebesetninger. En del boergeitbesetninger deltok i prosjektet, som var en suksess.

For å ta vare på den gode helsesituasjonen er det viktig at alle geiteholdere, både de som deltok i prosjektet og nye besetninger, følger opp med prøvetaking.

Les mer om prøvetaking her: <http://geithelse.tine.no/hjem/nyheter-pa-forsiden/vedlikehold-av-besetningsstatus-friskere-geiter>

Om forebyggende helsetiltak

Hva	Behandling/preparat	Når
Innvollparasitter og lus	<p>For å unngå resistens skal behandling ikke utføres for ofte dersom det ikke er nødvendig. Få veterinæren til å ta avføringsprøver for å avklare behovet.</p> <p>Behandles med reseptbelagte midler som Ivomec, Eprinex eller Panacur. Sistnevnte tar også bendelorm. Mot lus er Coopersect et bra.</p> <p>Obs! Generelt kan det være greit å være klar over at geiter trenger kraftigere dosering enn sauer. Ikke alle dyrleger er ikke klar over det.</p>	Vår, sommer og høst
Vaksinering mot pulpanye	<p>2-6 uker før kjeing vaksineres mot pulpanyesyke. Dette er en sykdom som kan ramme de største og flotteste dyra, og kommer som en følge av oppblomstring av uønskede organismer i vomma. Gir kramper og en brå død.</p> <p>Vaksineres med Covexin 8.</p>	2- 6 uker før kjeing.
Koksidier	<p>En uke etter beiteslip bør kje behandles mot koksidier, som er en parasitt som er svært motstandsdyktig.</p> <p>Sykdommen kan gi kraftig diaré, som kan være svartfarget på grunn av blod. Kjeene blir raskt dehydrert, og dødsfall som følge av koksidiøse skyldes primært dehydrering. Kjeene kan bli satt kraftig tilbake i tilvekst og trivsel.</p> <p>Baycox gies med doseringssprøyte gjennom munnen.</p>	En uke etter beiteslipp.
Paratuberkulose	Ved salg av livdyr til et område hvor paratuberkulose er et problem skal dyrene vaksineres mot dette.	

Om de mest vanlige sykdommer

Sykdom	Symptom	Behandling
Listeriose/hjernebarksår	Ustøhet, lammelser, kramper, «stjernekekiker», dårlig allmenntilstand.	Veterinær tilkalles og behandler med krystallisk penicillin og tiamin intravenøst.
Munnskurv – kan også smitte til mennesker.	Virus som kan gi blemmer og blødende utslett. Opptreer vanligst rundt leppe og nese, men forekommer også på jur. Vanligst hos lam.	Går som regel over av seg selv. Lokal behandling med f.eks. blåspray kan hindre sekundærinfeksjon. Eventuelt kan også smittede dyr isoleres.
Fotskabb	Kløe, utslett og hårløse partier på beina.	Pour-on snyltemiddel, f.eks. Eprinex eller Ivomec injeksjon s.c.
Toksoplasmose – kan også smitte til mennesker.	Skyldes parasitten <i>Toxoplasma gondii</i> . Det viktigste reservoar for parasitten er katter og kattens avføring. Geitene kan f.eks. smittes via forurenset av kattens avføring. Abort, fosterdød og svakfødte lam.	
Børbetennelse	Feber og redusert allmenntilstand, misfarget og illeluktende utflod.	Veterinær kontaktes for systemisk antibakteriell behandling.
Jurbetennelse	Feber og redusert allmenntilstand. Hardt, varmt og ømt jur. Slintrer i melka eller vannaktig veske i juret.	Veterinær kontaktes for antibiotikabehandling.
Sjodogg	Mest vanlig der det er flått. Geitene blir stående å sture, smale pupiller og har ingen appetitt. Høy feber (40,5 – 42,0 grader).	Veterinær kontaktes for antibiotikabehandling.

Det er ofte lettere å finne informasjon om sauhelse på internett og mye av dette er relevant også for geiter. Denne siden hos animalia gir en god oversikt over sykdommer: <https://www.animalia.no/no/Dyr/sauehelsenett/>

Om regelverket knyttet til kjøp og hold av geiter

Alle som ønsker å holde dyr, skal på forhånd melde dette til Mattilsynet. Meldingen skal gis på den måte Mattilsynet bestemmer og inneholde nødvendige opplysninger og dyreholder og dyreholdet.

Som på mange andre områder er det også for anskaffelse og hold av geiter et omfattende regelverk å forholde seg til. Nedenfor følger en oversikt over sentrale forskrifter man bør sette seg inn i og forholde seg til;

- Forskrift om tiltak mot sykdommer og zonorboerontiske agens hos dyr (dyrehelseforskriften).
<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2002-06-27-732>
- Veileder til forskriften.
https://www.mattilsynet.no/dyr_og_dyrehold/produksjonsdyr/sau_og_geit/skal_du_flytte_kjope_eller_selge_smaafe_sau_geit_vaer_bukk_lam_kje.31385
- Forskrift om merking, registrering og rapportering av småfe.
<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2005-11-30-1356>
- Forskrift om velferd for småfe.
<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2005-02-18-160>
- Forskrift om næringsmessig transport av dyr.
<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2012-02-08-139>

Om du ønsker mer informasjon om boergeit kan du ta kontakt med raselaget på post@norboer.no. Du finner også informasjon på vår internettside www.norboer.no.

NorBoer
RASELAG FOR NORSK BOERGEIT